

Cărțile și cunoașterea epidemiilor

Virgil Musta

Cunoașterea epidemiilor din diferite perspective științifice este esențială atât pentru identificarea soluțiilor medicale de luptă împotriva lor, cât și pentru îmbunătățirea modurilor în care societatea reacționează la ele.

Când am primit invitația de a vorbi la inaugurarea expoziției de carte *Molime și Pandemii în știință și literatură*, am fost foarte surprins și onorat. Surprins în special de ideea de a realiza o expoziție de carte despre pandemii. Cărțile științifice sunt dedicate specialiștilor, iar în secolul nostru materialele documentare științifice se găsesc mult mai ușor pe internet, care poate ține pasul mai bine cu dinamica noutăților decât cartea scrisă.

În ceea ce privește literatura, mi-am pus întrebarea de ce să scrii despre molime și pandemii? Foarte mulți dintre noi după ce am trecut printr-o pandemie nici nu mai vrem să auzim despre așa ceva.

Pandemiile au implicații și consecințe multiple. Ele fac parte din marile evenimente ale istoriei, pe care aproape sigur au influențat-o, ca și un război, sau un

cataclism natural. Despre pandemii s-au scris multe pagini și mi-am dat seama cât de important este să se scrie, să se analizeze și să se cunoască experiențele noastre diferite legate de ele. Aceste scrieri vor sta la baza măsurilor și atitudinii noastre în viitor, pentru apărarea într-un eventual nou război cu un virus sau molimă. Citind puțin despre istoria pandemiilor, mi-am întărit ideea că scrierile despre pandemii și prezentarea lor publică reprezintă o necesitate socială.

Privit OMS, o pandemie reprezintă răspândirea la nivel mondial a unei noi boli și apare atunci când un agent patogen, de cele mai multe ori un virus, apare și se răspândește în întreaga lume, din cauză că majoritatea oamenilor nu sunt imuni la el.

Este aproape unanim acceptat faptul că apariția și răspândirea diferitelor pandemii au fost

favorizate de nivelul de trai scăzut al comunităților umane din trecut, de comorbiditățile importante pe care populația le are, precum și de cunoștințele medicale reduse. Se adaugă și lipsa, cel puțin la începutul declanșării pandemiei, a mijloacelor de luptă specifice împotriva ei. De ce ? pentru că este de cele mai multe ori o boală nouă (de exemplu Covid-19) sau fără leac (rujeola).

Societatea omenească a fost lovită de-a lungul istoriei de o serie întreagă de boli, de multe ori de epidemii sau chiar pandemii, care au dus la grave dezechilibre demografice și mentale, afectând în profunzime structurile

economice și sociale ale zonelor atinse. Istoria pandemiilor este greu de reconstituit, dar este sigur că ele au afectat din cele mai vechi timpuri Egiptul, Extremul Orient, Grecia, Roma, Imperiul Bizantin, lumea arabă, Europa creștină, mai apoi continentul american.

Incă din antichitate, lumea a fost expusă unor epidemii care au făcut milioane de victime în rândul populațiilor. Anticii erau convinși că epidemiile erau fie o pedeapsă divină, fie blestemele adversarilor.

Studiile recente arată că faraonul Ramses al V-lea a murit de variolă, în urma unei epidemii

ce a izbucnit în Egipt, în 1157 î.e.n.

Prima epidemie descrisă este cea din Atena anulului 430 î.e.n, când mai bine de o treime din populația orașului a murit. Specialiștii nu au ajuns la o concluzie clară care să indice cauza declanșării epidemiei. Dacă trecem în revistă cele mai importante pandemii de-a lungul istoriei trebuie să amintim:

Variola, provocată de *Variola virus*, este una dintre bolile care au determinat cele mai multe decese din istoria omenirii, peste 300 milioane. O lungă perioadă de timp, rata de supraviețuire era de numai 30%, iar decesele erau provocate de febră mare, deshidratare și alte complicații. În plus, epidemia a desfigurat milioane de persoane, având în vedere că provoacă pustule care lasă urme permanente pe față. Astăzi, această boală este considerată eradicată din 1980, datorită campaniei intense de vaccinare.

Pojarul

De-a lungul istoriei, pojarul a provocat moartea a 200 de milioane de persoane, ca urmare a inflamației pulmonare sau a meningelui. Progresele științei au dus la dezvoltarea triplului vaccin antiviral (ROR), destinat copiilor, având în vedere că nu există un tratament specific.

Gripa spaniolă

Se estimează că gripa spaniolă a făcut între 50 și 100 milioane de victime în întreaga lume în doar doi ani. Între 1918 și 1920, gripa a ucis între 3% și 6% din populația globului. Așa-numita "gripa spaniolă" din 1918 a provocat tot atâtea victime ca Primul Război Mondial, iar unii experți ne asigură că acest conflict s-a încheiat din cauza epidemiei.

Ciuma neagră sau bubonică

A provocat 75 milioane de decese. În secolul al XIV-lea, în jurul anulului 1384, ciuma neagră a făcut ravagii în Europa. Ciuma neagră sau bubonică a adus schimbări importante în economie însoțite de un mare regres; mortalitatea a fost de 60 la sută, iar omenirea a avut nevoie de 100 de ani pentru a se recupera. A dispărut comerțul, s-au prăbușit orașele, oamenii s-au adăpostit la sate, au murit regi, toate structurile sociale au fost afectate.

O altă mare epidemie, peste 25 de milioane de morți, raportată pentru prima dată în 1981 în SUA, a fost **SIDA**, care a determinat stigmatizarea unei părți a populației și a influențat enorm asupra obiceiurilor, percepțiilor și a relațiilor sexuale.

Tifosul exantematic

A provocat peste 4 milioane de decese, este o boală infecțioasă și contagioasă cauzată de *Rickettsia prowazeki* și transmisă la om prin înțepătura sau prin dejecțiile păduchelului.

Holera - 3 milioane de victime.

Gripa din Hong Kong - 1 milion de victime.

Gripa rusească (1889-1890) - 1 milion de victime.

Gripa A (H1N1) - 150.000 - 575.000 de decese.

Covid-19 – 6.560.000 de decese.

Bolile au fost cei mai importanți asasini ai omenirii și, în consecință, importante modelatoare ale istoriei. Cu toate acestea, multă vreme istoricii au ignorat rolul pe care marile pandemii le-au jucat de-a lungul istoriei. Abia la jumătatea secolului trecut epidemiile și-au depășit condiția de evenimente marginale ale istoriei și au beneficiat de o atenție din ce în ce mai mare din partea cercetătorilor.

Pentru istorici, în ultimele decenii, a devenit o preocupare tot mai evidentă studierea atitudinilor și comportamentelor mentale determinate de epidemii, deoarece alături de foamete, războaie și catastrofe naturale ele reprezintă o

componentă importantă a fundalului pe care se desfășoară marile evenimente ale istoriei. Mai mult decât atât, uneori, ele chiar au reprezentat marile evenimente din istoria umanității. Chiar dacă epidemiile nu au determinat singure schimbarea vieții politice, economice și sociale, ele au fost totuși o componentă a istoriei globale, un crâmpeli din tabloul societății supuse unui climat de insecuritate, determinat de războaie, foamete sau oprimare socială.

De multe ori, o pandemie a avut ca urmare o scădere dramatică a populației, urmată de sărăcirea unor zone întinse și de apariția foametei, acestea ducând în final la tulburări sociale și izbucnirea unor răzmerițe. S-au declanșat valuri de misticism, au apărut falși profeți în fruntea unor mase dezorientate și abrutizate de boală, sărăcie și foame. Altfel spus, întotdeauna, cortegiul acestor boli a unit nenorocirile fizice, greutățile economice cu tulburările de sensibilitate și comportament ale oamenilor.

Constatăm că avem și astăzi, la fel ca în trecut, dezechilibre demografice și mentale, schimbări ale vieții economice și sociale, insecuritate, falși profeți și teorii ale conspirației. Se spune că aceia care nu cunosc istoria sunt sortiți

să o repete. De aceea trebuie să o scriem și să o învățăm.

Ceea ce trebuie să învățăm cu toții este că istoria, prin scrierile despre pandemii, are rolul ei în a ne ajuta să realizăm unde ne aflăm, pe ce am clădit ceea ce știm din punct de vedere științific, cum trebuie să intervenim în inovația medicală și câte resurse și devotament trebuie să alocăm acesteia. Indiferent de accepțiunea socială, medicina

trebuie să meargă mai departe și să ofere posibilități și soluții la viitoarele maladii.

Intâmplător sau nu, în urmă cu două zile am primit o carte care analizează, dintr-o perspectivă interesantă, pandemia de Covid-19: *Cumpăna Științei-viitorul con-tează*, de Mihai Nadin.

Felicit organizatorii pentru această expoziție și vă invit la lectură.

